

פרשת ויגש תש"פ
יהודה מלך ישראל

בראשית פרקים מד-מה

(יח) ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני נאל ואל יחר אפך - מכאן אתה למד שדבר אליו קשות: **כי כמוך כפרעה** - חשוב אתה בעיני כמלך זה פשוטו. ומדרשו, סופך ללקות עליו בצרעת כמו שלקה פרעה על ידי זקנתי שרה על לילה אחת שעכבה. דבר אחר מה פרעה גוזר ואינו מקיים, מבטיח ואינו עושה, אף אתה כן, וכי זו היא שימת עין שאמרת לשום עינד עליו. דבר אחר כי כמוך כפרעה אם תקניטני אהרוג אותך ואת אדוניך: (יט) **אדני שאל את עבדיו** - מתחלה בעלילה באת עלינו, למה היה לך לשאול כל אלה, בתך היינו מבקשים, או אחותנו אתה מבקש, ואף על פי כן ונאמר אל אדוני, לא כחדנו ממך דבר: (כ) **ואחיו מת** - מפני היראה היה מוציא דבר שקר מפיו. אמר אם אומר לו שהוא קיים, יאמר הביאוהו אצלי: **לבדו לאמו** - מאותו האם אין לו עוד אח: (כב) **ועזב את אביו ומת** - אם יעזוב את אביו דואגים אנו שמא ימות בדרך, שהרי אמו מתה בדרך: (כט) **וקרהו אסון** - שהשטן מקטרג בשעת הסכנה: **והורדתם את שיבתי וגו'** - עכשיו כשהוא אצלי אני מתנחם בו על אמו ועל אחיו, ואם ימות זה דומה עלי ששלתן מתו ביום אחד: (לא) **והיה כראותו כי אין הנער ומת** - אביו מצרתו: (לב) **כי עבדך ערב את הנער** - ואם תאמר למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי, הם כולם מבחוץ, אבל אני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנודה בשני עולמות: (לג) **ישב נא עבדך וגו'** - לכל דבר אני מעולה ממנו, לגבורה, ולמלחמה, ולשמש: [מה] **וא לא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים** - לא היה יכול לסבול שיהיו מצרים נצבים עליו ושומעין שאחיו מתביישין בהודעו להם: (ב) **וישמע בית פרעה** - ביתו של פרעה, כלומר עבדיו ובני ביתו. ואין זה לשון בית ממש אלא כמו (תהלים קטו יב) בית ישראל, (מלכים א' יב כא) בית יהודה מיישניד"א בלע"ז [בני הבית]: (ג) **נבהלו מפניו** - מפני הבושה: . . . (יד) **ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך** - על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחרב: **ובנימין בכה על צוארו** - על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב: (טו) **ואחרי כן** - מאחר שראוהו בוכה ולבו שלם עמהם: **דברו אחיו אתו** - שמתחלה היו בושים ממנו: (טז) **והקול נשמע בית פרעה** - כמו בבית פרעה, וזהו לשון בית ממש: (יז) **טענו את בעירכם** - תבואה:

(יח) ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני נאל ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה: (יט) אדני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אח: (כ) ונאמר אל אדני יש לנו אב וילד זקן וזקנים קטן ואחיו מת ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו: (כא) ותאמר אל עבדך הורדהו אלי ואשימה עיני עליו: (כב) ונאמר אל אדני לא יוכל הנער לעזב את אביו ועזב את אביו ומת: (כג) ותאמר אל עבדך אם לא ירד אחיכם הקטן אתכם לא תספון לראות פני: (כד) ויהי כי עלינו אל עבדך אבי ונגד לו את דברי אדני: (כה) ויאמר אבינו שבו שברו לנו מעט אכל: (כו) ונאמר לא נוכל לרדת אם יש אחינו הקטן אתנו וירדנו כי לא נוכל לראות פני האיש ואחיו הקטן איננו אתנו: (כז) ויאמר עבדך אבי אליו אתם ידעתם כי שנים ילדה לי אשתי: (כח) ויצא האחד מאתי ויאמר אף טרף טרף ולא ראיתיו עד הנה: (כט) ולקחתם גם את זה מעם פני וקרהו אסון והורדתם את שיבתי ברעה שאלה: (ל) ועתה כבאי אל עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו: (לא) והיה כראותו כי אין הנער ומת והורידו עבדך את שיבת עבדך אבינו בגיון שאלה: (לב) כי עבדך ערב את הנער מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחסאתי לאבי כל הימים: (לג) ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדני והנער יעל עם אחיו: (לד) כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן ארצה ברע אשר ימצא את אבי: [מה] **וא לא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו בהתנדע יוסף אל אחיו: (ב) ויתן את קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה: (ג) ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו: . . . (יד) ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צוארו: (טו) ויגש לקל אחיו ויבך עליהם ואחרי כן דברו אחיו אתו: (טז) והקול נשמע בית פרעה לאמר באו אחי יוסף וייתב בעיני פרעה ובעיני עבדיו: (יז) ויאמר פרעה אל יוסף אמר אל אחיך זאת עשו טענו את בעירכם ולכו באו ארצה כנען:**

פרי צדיק – פרשת ויגש

[ב] **ויגש אליו יהודה**. במדרש רבה רי"א הגשה למלחמה רנ"א הגשה לפיוס רבנן אמרו הגשה לתפלה כו', ראי"א פשט להון אם למלחמה אני בא אם לפיוס אני בא אם לתפלה אני בא. והנה ביעקב עם עשו איתא שהתקין עצמו לדורן ולתפלה ומלחמה אך שם דורן ותפלה נזכר בכתוב ומלחמה נרמז במה שנאמר והיה המחנה הנשאר לפליטה בעל כרחו. ולא הוצרך לו ולכן לא נזכרה. מה שאין כן כאן שנזכר רק דברי פיוס. ומלחמה יכול להיות שבאם לא היה מתפייס היה נלחם אבל תפלה לא הוזכר כאן כלל. ואמרנו שהוא על פי מה שכתב הרמ"ע בנחמיה דכתיב ואתפלל אל אלהי השמים ואומר למלך וגו', ולא הוזכר תפלות ופירש שדבריו שדיבר למלך נתכוין בלבו לתפלה להשם יתברך והמלך היה סבור שאליו מדבר. וכן יש לפרש כאן אך שם יתכן שמה שאמר אם על המלך טוב נתכוין לשמים על מלך מלכי המלכים וכן מה שאמר ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני וגו', נתכוין להשם יתברך. אבל כאן שיש מאמר ארוך צריך להבין איך היו הדברים בכונה להתפלל להשם יתברך. אכן יש לפרש מה שנאמר ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני וגו', נגד השם יתברך. ומה שנאמר, כי כמוך כפרעה גם כן להשם יתברך ועל דרך מה שנאמר פלגי מים לב מלך ביד ה' וגו', והיינו שנתכוין לומר להשם יתברך שידעתי שכל מה שיעשה פרעה הוא רק מעשה ידך ותפס פרעה שהוא שם המלוכה וגם יוסף בכלל שהיה משנהו. וגם אמר לשון כפרעה כדי שיתכן לשון זה נגד יוסף לפי הכונה השניה. ולנגד השם יתברך התכוין שידוע שכל הדיבורים והפעולות שפעל יוסף שכינהו בשם פרעה על שם המלוכה הוא רק מהשם יתברך. ומלך הוא מרכבה למדת מלכות. ואף במלכי עכו"ם הוא גם כן ביד ה' רק הוא כבחינת גלות השכינה שצריך להיות הפעולה על ידם. וזהו שאמרו (בראשית רבה סו"פ צא) מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה.

בראשית פרק מט

(ג) רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתְּהָ כַּחַי וְרֵאשִׁית אוֹנֵי יִתְרֵךְ שְׂאֵת וְיִתְרֵךְ עֹז :
 (ד) פָּחַז כְּמִים אֶל תּוֹתֵר כִּי עֲלִית מִשְׁפְּכֵי אֲבִיךָ אֶז חֲלַלְתָּ יְצוּעֵי
 עֲלֶה : פ (ה) שְׁמַעוֹן וְלוֹי אַחִים כְּלֵי חֶמְס מְכַרְתִּיהֶם : (ו) בְּסֹדֶם
 אֶל תִּבְא נַפְשֵׁי בְּקֶהֱלֶם אֶל תִּחַד כְּבֹדֵי כִי בְּאֶפֶס הָרְגוּ אִישׁ
 וּבְרַצְנֶם עֲקְרוּ שׁוֹר : (ז) אֲרוֹר אֶפֶס כִּי עֹז וְעִבְרָתֶם כִּי קִשְׁתָּה
 אֶחְלָקֶם בְּיַעֲקֹב וְאֶפְיֹצֶם בְּיִשְׂרָאֵל : ס (ח) יְהוּדָה אֶתְּהָ יוֹדוּךָ
 אֶחְיִיד יָדְךָ בְּעַרְףְּ אֲיִבִיד יִשְׁתַּחֲוּ לְךָ בְּנֵי אֲבִיךָ : (ט) גּוֹר אֲרִיָּה
 יְהוּדָה מִטְרָף בְּנֵי עֲלִית פְּרַע רְבֵץ פְּאֲרִיָּה וְכִלְבִּיא מִי יְקִימְנוּ :
 (י) לֹא יִסּוֹר שְׁבֹט מִיְהוּדָה וּמְחַקֵּק מִבֵּין רְגֵלָיו עַד כִּי יִבֹּא
 שִׁילָה שְׁיִלוּ וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים :

רש"י

(ג) **וראשית אוני** - היא טפה ראשונה שלו, שלא ראה קרי מימיו : **אוני** - כוחי, כמו (הושע יב ט) מצאתי און לי, (ישעיה מ כו) מרוב אונים, (שם כט) ולאין אונים : **יתר שאת** - ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה, לשון נשיאות כפים : **ויתר עז** - במלכות, כמו (ש"א ב י) ויתן עז למלכו. ומי גרם לך להפסיד כל אלה : (ד) **פחז כמים** - הפחז והבהלה אשר מהרת להראות כעסך, כמים הללו הממהרים למרוצתם, לכך אל תותר - אל תתרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויות לך. ומהו הפחז אשר פחזת כי עלית משכבי אביך אז חללת - אותו שעלה על יצועי, שם שכנה שדרכו להיות עולה על יצועי : **פחז** - שם דבר הוא לפיכך טעמו למעלה וכולו נקוד

פת"ח, ואלו היה לשון עבר היה נקוד חציו קמ"ץ וחציו פת"ח וטעמו למטה : **יצועי** - לשון משכב על שם שמציעים אותו על ידי לבדין וסדינין, והרבה דומים לו (תהלים קלב ג) אם אעלה על ערש יצועי, (תהלים סג ז) אם זכרתך על יצועי : (ה) **שמעון ולוי אחים** - בעצה אחת על שכם ועל יוסף. (לעיל לו יט - כ) ויאמרו איש אל אחיו ועתה לכו ונהרגהו, מי הם, אם תאמר ראובן או יהודה, הרי לא הסכימו בהריגתו, אם תאמר בני השפחות, הרי לא היתה שנאתן שלימה, שנאמר (שם ב) והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה וגו', יששכר וזבולן לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם, על כרחך שמעון ולוי הם, שקראם אביהם אחים : **כלי חמס** - אומנות זו של רציחה, חמס הוא בידיהם, מברכת עשו היא, זו אומנות שלו היא, ואתם חמסתם אותה הימנו : **מכרתיהם** - לשון כלי זיון, הסייף בלשון יוני מכי"ר. דבר אחר מכרתיהם. בארץ מגורתם נהגו עצמן בכלי חמס, כמו (יחזקאל טז ג) מכורותיך ומולדתיך, וזה תרגום של אונקלוס בארע תותבותהון : (ו) **בסודם אל תבא נפשי** - זה מעשה זמרי, כשנתקבצו שבטו של שמעון להביא את המדינית לפני משה, ואמרו לו זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך, אל יזכר שמי בדבר, שנאמר (במדבר כה יד) זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני, ולא כתב בן יעקב : **בקהלם** - כשיקהיל קרח שהוא משבטו של לוי את כל העדה על משה ועל אהרן : **אל תחז כבודי** - שם, אל יתיחד עמהם שמי, שנאמר (במדבר טז א) קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, ולא נאמר בן יעקב אבל בדברי הימים כשנתייחסו בני קרח על הדוכן, נאמר (דה"א ו כב) בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל : **אל תחז כבודי** - כבוד לשון זכר הוא, ועל כרחך אתה צריך לפרש כמדבר אל הכבוד ואומר אתה כבודי אל תתיחד עמם, כמו (ישעיה יד כ) לא תחד אתם בקבורה : **כי באפס הרגו איש** - אלו חמור ואנשי שכם, ואינם חשובין כולם אלא כאיש אחד וכן הוא אומר בגדעון (שופטים ו טז) והכית את מדין כאיש אחד, וכן במצרים (שמות טו א) סוס ורוכבו רמה בים, זהו מדרשו. ופשוטו אנשים הרבה קורא איש, כל אחד לעצמו, באפס הרגו כל איש שכעסו עליו, וכן (יחזקאל יט ג) וילמד לטרוף טרף אדם אכל : **וברצונם עקרו שור** - רצו לעקור את יוסף שנקרא שור, שנאמר (דברים לג יז) בכור שורו הדר לו. עקרו אישירוטו"ר בלע"ז [לכרות גידי השוק], לשון (יהושע יא ו) את סוסייהם תעקר : (ז) **ארוור אפס כי עז** - אפילו בשעת תוכחה לא קלל אלא אפס, וזהו שאמר בלעם (במדבר כג ח) מה אקוב לא קבה אל : **אחלקם ביעקב** - אפרידם זה מזה שלא יהא לוי במנין השבטים, והרי הם חלוקים. דבר אחר אין לך עניים וסופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון, כדי שיהיו נפוצים, ושבטו של לוי עשאו מחזר על הגרנות לתרומות ולמעשרות, נתן לו תפוצתו דרך כבוד : (ח) **יהודה אתה יודוך אחיך** - לפי שהוכיח את הראשונים בקנטורים התחיל יהודה לסוג לאחוריו (שלא יוכיחו על מעשה תמר) וקראו יעקב בדברי רצוי יהודה לא אתה כמותם : **ידך בערף אויביך** - בימי דוד, שנאמר (ש"ב כב מא) ואויבי תתה לי עורף : **בני אביך** - על שם שהיו מנשים הרבה לא אמר בני אמך, כדרך שאמר יצחק (לעיל כז כט) : (ט) **גור אריה** - על דוד נתנבא, בתחלה גור (שמואל ב' ה ב) בהיות שאול מלך עלינו אתה הייתה המוציא והמביא את ישראל, ולבסוף אריה כשהמליכוהו עליהם, וזהו שתרגם אונקלוס שלטון יהא בשרויא, בתחלתו : **מטרף** - ממה שחשדתך (לעיל לו לג) בטרף טרף יוסף חיה רעה אכלתהו, וזהו יהודה שנמשל לאריה : **בני עלית** - סלקת את עצמך, ואמרת (שם כו) מה בצע וגו'. וכן מהריגת תמר שהודה (לעיל לח כו) צדקה ממני, לפיכך כרע רבץ וגו' בימי שלמה (מ"א ה ה) איש תחת גפנו וגו' : (י) **לא יסור שבט מיהודה** - מדוד ואילך, אלו ראשי גליות שבבבל שרודים את העם בשבט שממונים על פי המלכות : **ומחקה מבין רגליו** - תלמידים, אלו נשיאי ארץ ישראל : **עד כי יבא שילה** - מלך המשיח שהמלוכה שלו, וכן תרגם אנקלוס. ומדרש אגדה שילו, שי לו, שנאמר (תהלים עו יב) יובילו שי למורא : **ולו יקהת עמים** - אסיפת עמים, שהיו"ד עיקר היא ביסוד, כמו (יחזקאל כח יז) יפעתך, ופעמים שנופלת ממנו, וכמה אותיות משמשות בלשון זה והם נקראים עיקר נופל, כגון נו"ן של נוגף ושל נושך ואל"ף (איוב יג יז) שבאחותי באזניכם, (יחזקאל כא כ) ושבאבחת חרב (מ"ב ד ב) ואסוך שמן. אף זה יקהת עמים, אסיפת עמים, שנאמר (ישעיהו יא י) אליו גוים ידרשו, ודומה לו (משלי ל יז) עין תלעג לאב ותבוז ליקהת אם, לקבוץ קמטים שבפנים מפני זקנתה. ובתלמוד (יבמות קי ב) דיתבי ומקהו אקהתא בשוקי דנהרדעא, ויכול היה לומר קהית עמים :

תוספתא מסכת ברכות פ"ד

[יז] כיוצא בו ויקרבו וישאום בכתנותם אל מחוץ למחנה והלא דברים קל וחומר ומה אם בשעת כעסן של צדיקים כך בשעת הרחמים על אחת כמה וכמה כיוצא בו לא אכל האריה את הנבלה ולא שיבר את החמור והלא דברים קל וחומר ומה אם בשעת כעסן של צדיקים מרחמין עליהם בשעת הרחמים על אחת כמה וכמה אמ' להם אשאל אמרו לו ילמדנו רבנו אמ' להם מפני מה זכה יהודה למלכות מפני שהודה בתמר :